

התורה והנבואה לדור עתידים

ספר

זהר תקדוש

עם באור
תקתור ותקבוד

עיר וקרית יש מן שמיא נהרית

כהלא וישבה מפני זיע

מאמר לפרשת שופטים

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
על שם ב"ק אדמו"ר רבי מאיר אביהצירא זיע"א

מהדורת קרן שלום ברמה

מעלת הצדיקים הנפטרים

אָמַר רַבִּי יִיסָא, בְּשַׁעֲתָא דְאַצְטְרִיךְ עֲלָמָא לְמַטְרָא, אָמַאי אַזְלִינְן לְגַבִּיהוֹן דְּמַתִּיא, וְהָא כְּתִיב (דברים יח יא) 'וְדוֹרֵשׁ אֶל הַמַּתִּים', וְאָסִיר. אָמַר לִיה, עַד כְּעַן לֹא חֲמִיתָא גְדָפָא דְצַפְרָא דְעָדוֹן, 'וְדוֹרֵשׁ אֶל הַמַּתִּים', 'אֶל הַמַּתִּים' דִּיִּיקָא, דְאִינוּן חִיבִי עֲלָמָא דְאִינוּן מַעֲמִין.

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

במאמר זה יבואר מעלת הצדיקים לאחר פטירתם. תחילה יבואר שאין חשש לאיסור 'דורש אל המתים' כאשר מבקש מהם שיעתירו בעדו לפני הקב"ה, ויבאר הטעם על פי סוד שאין הצדיקים נחשבים מתים, וגם על פי עיקר הדין של האיסור.

רחמים עלינו שירד הגשם. **אָמַר לִיה רַבִּי** חזקיה לרבי ייסא והשיב לו, **עַד כְּעַן לֹא חֲמִיתָא גְדָפָא דְצַפְרָא דְעָדוֹן** - עד עתה לא ראית את הכנף של צפור העדן, שהיא בחינתו של רבי שמעון בר יוחאי, כי רבי ייסא לא היה בקי בסודות התורה², כי האיסור של **'וְדוֹרֵשׁ אֶל הַמַּתִּים'** על פי סוד, הוא רק אם דורש **'אֶל הַמַּתִּים' דִּיִּיקָא** - דווקא, **דְאִינוּן חִיבִי עֲלָמָא דְאִינוּן מַעֲמִין** - שהם רשעי העולם

בקברי צדיקים אין חשש 'דורש אל המתים'.

אָמַר ושאל **רַבִּי יִיסָא** לרבי חזקיה³, **בְּשַׁעֲתָא דְאַצְטְרִיךְ עֲלָמָא לְמַטְרָא, אָמַאי אַזְלִינְן לְגַבִּיהוֹן דְּמַתִּיא** - בשעה שהעולם נצרך למטר, למה אנו הולכים אצל המתים כדי שיבקשו עלינו רחמים⁴, **וְהָא כְּתִיב** - והרי כתוב (דברים יח יא) **'וְדוֹרֵשׁ אֶל הַמַּתִּים'**, שאסור לשאול את מבוקשו מן המת, **וְאָסִיר** - ואם כן אסור ללכת אל המתים כדי שיעוררו

מקורות וציטוטים

בה רבי לוי בר חמא ורבי חנינא, חד אמר הרי אנו חשובין לפניך כמתים, וחד אמר כדי שיבקשו עלינו מתים רחמים, מאי בנייהו, איכא בנייהו קברי נכרים [-שאנים יכולים לבקש רחמים, אבל עדיין שייך אצלם שאנו חשובים לפניך כמתים]. ודעת זוהר כמאן דאמר כדי שיבקשו עלינו רחמים, [וכמבואר להלן].

והרמב"ם (תעניות פ"ד ה"ח) והטור ושולחן ערוך והרמ"א (או"ח סי' תקעט ט"ז) פסקו כמ"ד הרי אנו חשובין לפניך כמתים, ולכן יוצאים על קברי גוים אם אין קברי ישראל. אולם המג"א (שם סק"א) הכריע כמ"ד כדי שיבקשו עלינו רחמים, ולכן אין להתפלל רק על קברי ישראל, וציין לדברי זוהר כאן.

ג. ע"פ הרמ"ק ומהר"ח. וז"ל מהר"ח: רבי שמעון כנף מן הבינה, שהוא ציפור עדן. והרמ"ק כתב: 'עד כען לא חמיתא' וכו', כי רבי ייסא לא הורגל בין חבירי רבי שמעון, ולא היה בקי בסתרי תורה, ולכן לא ידע 'דורש אל המתים' הנדרש לעיל [-ויבואר גם

א. בזהר לעיל מסופר אודות רבי חזקיה ורבי ייסא שנקלעו בדרכם לחורבות גוש חלב והתעורר עליהם מן הקבר מת אחד, יעוין שם השתלשלות העניין. ולאחר מכן שאל רבי ייסא את רבי חזקיה אודות התפילה שאצל המתים.

וכתב שם בניצוצי אורות, כי רבי חזקיה ורבי ייסא הנוכרים כאן אינם רבי חזקיה ורבי ייסא שנוכרו באדרא רבא, כי הם מתו בחייו של רשב"י, וכמבואר שם באדרא, ואילו כאן מדובר לאחר פטירתו של רבי אלעזר בנו של רשב"י, וכמבואר בזהר לעיל. וכתב בזהר ח', כי רבי חזקיה של האדרא הוא רבי חזקיה בנו של רב, ורבי חזקיה הנוכר כאן הוא בנו של רבי חי"א. והשם רבי 'ייסא' הוא אחד מן הכינויים שהיו לאלו שהיה שמם 'יוסף' [מתוך הכינויים 'יוסי' 'ייסא' 'אסי']⁵, וכאן הכוונה לרב אסי תלמידו של רב.

ב. בגמרא (תענית טו.) אמרו: למה יוצאין לבית הקברות [בשבוע התעניות האחרונות שהיו מתענים כאשר לא ירדו גשמים], פליגי

דְּאַשְׁתַּכְּחוּ תְדוּר מִתִּים. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, וְאִינוּן זָכָאֵי קְשׁוּט, שְׁלֵמָה
 קָרָא עֲלֵיהוּ וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמִּתִּים שְׁכָבֵר מִתּוֹ' (קהלת ד ב), בְּזִמְנָא
 אַחְרָא וְלֹא הִשְׁתָּא. 'שְׁכָבֵר מִתּוֹ', וְהִשְׁתָּא אִינוּן חִיִּין.

הַפְתָּר וְהַכְּבוֹד

האמת. ומפרש, כי על הימים שהיו בעולם הזה
 נאמר 'שְׁכָבֵר מִתּוֹ', כיון שלא חיו בו חיים
 נצחיים ואמיתיים של העולם העליון, אבל
 הַשְׁתָּא אִינוּן חִיִּין - ועכשיו שהם בעולם
 האמת הם חיים לנצח! נמצא, כי הצדיקים
 אינם נקראים 'מתים', אלא 'חיים' כיון שלאחר
 פטירתם הם זוכים לחיים נצחיים, ולא נכללו
 בכלל אזהרת הכתוב 'דורש אל המתים', ומותר
 ללכת על קבריהם לבקש מהם שיעוררו
 רחמים על הגשמים.

שהם מאומות העולם, דְּאַשְׁתַּכְּחוּ תְדוּר
 מִתִּים - שהם נמצאים תמיד כמתים, כי
 אפילו בחייהם הם בבחינת מתים. אֲבָל
 המתים של יִשְׂרָאֵל, וְאִינוּן זָכָאֵי קְשׁוּט
 - והם צדיקי אמת, הרי שְׁלֵמָה המלך קָרָא
 עֲלֵיהוּ - אמר עליהם את הפסוק וְשִׁבַּח
 אֲנִי אֶת הַמִּתִּים שְׁכָבֵר מִתּוֹ' (קהלת ד ב),
 והלשון 'שכבר מתו' משמע שהיו מתים
 בְּזִמְנָא אַחְרָא וְלֹא הִשְׁתָּא - בזמן אחר
 כשהיו בעולם הזה ולא עכשיו כשהם בעולם

מקורות וציטוטים

'מתים', לא יודעים ואין משגחים ולא מסתכלים במעשי העולם
 הבא כלום. ומי שאינו מכיר במעשי העולם הבא נקרא 'מת',
 משום שהעולם הזה אינו מבני החיים, כי רק חיי העולם הבא
 נקראים 'חיים', שהעולם ההוא של נשמות ורוחות הוא שאינם
 מתים לעולם, והעולם הזה הוא של הגוף שהוא עומד למוות.
 ובירושמי אמרו (ברכות פ"ב ה'): 'המתים אינם יודעים מאומה',
 אלו הרשעים שאפילו בחייהם קרויים 'מתים'. מניין שהרשעים
 אפילו בחייהם קרויים 'מתים' כו', דכתיב (יחזקאל יח לב) 'כי לא
 אחפוץ במוות המת', וכי המת מת, אלא אלו הרשעים שאפילו
 בחייהם קרויים 'מתים'. ובבבלי (ברכות יח) דרשו זאת מן הפסוק
 'ואתה חלל רשע נשאי ישראל' (יחזקאל כא ז) שנאמר על חזקיהו
 המלך שנקרא בחייו 'חלל', וכן מן הפסוק 'על פי שנים עדים או
 (על פי) שלשה עדים יומת המת' (דברים יז). [מדברי זוהר חדש
 והתלמודים משמע שהכוונה גם לרשעי ישראל].
 ה. כ"ה בדפ"ר הרמ"ק, ובדפ"א: 'יִשְׂרָאֵל זָאִינוּן זָכָאֵי קְשׁוּט -
 שהם צדיקי אמת.

ובדפ"ר נוסף: וְאִינוּן זָכָאֵי קְשׁוּט עַל עֲלָמָא. ובאספקלריא המאירה
 הגיה: וְאִינוּן זָכָאֵי קְשׁוּט מְגִינֵי עַל עֲלָמָא.

ו. גירסת הרמ"ק: 'וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמִּתִּים שְׁכָבֵר מִתּוֹ, 'שְׁכָבֵר מִתּוֹ'
 בְּזִמְנָא אַחְרָא וְלֹא הִשְׁתָּא. והוא כפירוש שלפנינו. ובדרך אמת
 לאר"ז"ל משמע שלא גרס כן.

ז. הרמ"ק, וז"ל: 'שכבר מתו בזמנא אחרא, כדמפרש לקמיה
 שבהיותם בחיי העולם הזה שאינם נהנים מחיי העולמות החיים
 הנצחיים, הם [נקראים] 'מתים', ובסתלקם מן העולם [הזה] שהם
 נהנים מכל העולמות בסוד קשר נפש רוח נשמה וחליצת עצמות,
 הם חיים באמת, [מפני] שהם חיים חיי כל העולמות כולם, אם
 כן אינם מתים.

בהמשך המאמר] וסוד מיתו ישראל, ולזה אמר לו 'עד כען לא
 חמיתא גרפי צפרא', פירוש, כפי השכינה שהיא נקראת 'צפור',
 וכנפיה הם כנופיא ומחנותיה, והמשתלשל להבחין בין ימיו לשמאל.
 ד. ראה מה שאמרו בוהר חדש (סוף חת"ב). אָמַר לֵיה, רַבִּי, מַאי
 דְּכָתִיב (קהלת ט ה) 'כִּי הַחַיִּים יוֹדְעִים שְׂמֵימֹת וְתַמְתִּים אֲיִנָּם יוֹדְעִים
 מְאוּמָה'. אָמַר לֵיה, 'הַחַיִּים' אֵלּוּ הַצְּדִיקִים, וְתַמְתִּים' אֵלּוּ הַרְשָׁעִים.
 אָמַר לֵיה תְּדוּר רַבִּי, אֲפִילוּ הַרְשָׁעִים בְּהוּתָא עֲלָמָא, יוֹדְעִין בְּצַעֲרָא
 דִּדְהוּ, וְיָדְעִין בְּפִקְרָא צְדִיקְיָא, וְבִדְעִינָהוּ דְרִשְׁעֵיָא. אָמַר לֵיה, אִי
 הָכִי מַאי 'וְתַמְתִּים' אִינוּן יוֹדְעִים מְאוּמָה'. אָמַר לֵיה, בְּהָאֵי עֲלָמָא
 קָתִיב, דְּהָא צְדִיקְיָא דְאַקְרוּן 'חַיִּים' מְסַתְּפְלִין וְיָדְעִין דִּימוּתוֹן,
 וְזַמְיָנוּן לְמִיכַב דְנָא, דְאֵית דִּין וְאֵית זַמְיָן. כְּמָה דְאֵת אָמַר (שם ז
 ב) 'וְהַחַי יִתֵּן אֵל לְבוֹ'. אֲבָל רְשָׁעִים דְאַקְרוּן 'מִתִּים', לֹא יוֹדְעִין
 וְלֹא מְשַׁחֲיוּן וְלֹא מְסַתְּפְלִין בְּעוֹבְדֵי דְהוּתָא עֲלָמָא כְּלוּם. וְזַמְיָנוּן
 דְלֹא יָדַע בְּעוֹבְדֵי דְהוּתָא עֲלָמָא, אִקְרַי 'מִית'. בְּגִין דְהָאֵי עֲלָמָא
 לֹא מְגַנְי תַּיָא, דְהוּתָא עֲלָמָא דְנִשְׁתַּמְיָן וְיִחוּן אִיהוּ, וְהָאֵי עֲלָמָא
 דְגַנְפָא הוּא.

[בוהר שם מסופר אודות תלמיד חכם אחד שהתעסק רבי פרחיא
 בבורות בכבוד לאחר שמצאו מת, וכדי להשיבו כמולו התגלה
 לרבי פרחיא, ואמר לו אותו נפטר לרבי פרחיא, רבי, מהו זה
 שכתוב 'כי החיים יודעים שימותו והמתים אינם יודעים מאומה'.
 ואמר לו רבי פרחיא, 'החיים' אלו הצדיקים, 'המתים' אלו
 הרשעים. אמר לו, חיך, רבי, אפילו הרשעים באותו העולם יודעים
 בצערם, ויודעים בכבוד הצדיקים ובידני הרשעים. אמר לו רבי
 פרחיא, אם כן מהו 'המתים אינם יודעים מאומה'. אמר לו, בעולם
 הזה נאמר הכתוב, שהרי הצדיקים שנקראים 'חיים', מסתכלים
 ויודעים שימותו ועתידיים לתת את הדין, כי יודעים שיש דין ויש
 דין, כמו שנאמר 'והחיי יתן אל לבו'. אבל הרשעים שנקראים

וְעוֹד, וְדַשָּׁאָר עֲמִין כַּד אֶתְאַן לְמִתְיָהוֹן, אֶתְיִין בְּחַרְשִׁין, לְאַתְעָרָא
עַלְיָיהוּ זִינִין בִּישוּן. וְכַד יִשְׂרָאֵל אֶתְאַן לְמִתְיָהוֹן, אֶתְיִין בְּכַבָּה
תְּשׁוּבָה לְקַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּתַבְרִיו דְּלָבָא, בְּתַעֲנִיתָא לְקַבְּלָיָה.
וְכַלָּא בְּגִין דְּנִשְׁמַתִּין קַדִּישִׁין יִבְעוּן רַחְמֵי לְקַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא
עַלְיָיהוּ. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַיִּים עַל עַלְמָא בְּגִינֵיהוֹן.

חֲפָתָר וְחֲפָבּוּד

אֶתְיִין בְּכַמָּה תְּשׁוּבָה לְקַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא, בְּתַבְרִיו דְּלָבָא, בְּתַעֲנִיתָא לְקַבְּלָיָה -
הרי הם באים לאחר ששבו הרבה בתשובה לפני
הקדוש ברוך הוא, ובשברון הלב, וכשהם יושבים
כנגדו בתענית^א. וְכַלָּא בְּגִין דְּנִשְׁמַתִּין
קַדִּישִׁין יִבְעוּן רַחְמֵי לְקַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא עַלְיָיהוּ - והכל כדי שהנשמות הקדושות
יבקשו רחמים עליהם לפני הקדוש ברוך הוא.
נמצא כי אין זה בכלל 'דודרש אל המתים'.
ומסיים, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַיִּים עַל עַלְמָא
בְּגִינֵיהוֹן - והקדוש ברוך הוא חס על העולם
בזכות נשמות הצדיקים, ולכן נעתר לבקשת
הנשמות הקדושות המעטירות בעד החיים.

ומבאר טעם נוסף להיתר התפילה אצל קברי צדיקים על
פי שורש דין האיסור של 'דודרש אל המתים'.

וְעוֹד טַעַם שְׁאִין חֲשַׁשׁ לְאִיסוּר 'דוֹדְרֵשׁ אֶל
הַמֵּתִים' כִּאֲשֶׁר מִבְּקָשִׁים מִנְשֻׁמוֹת
הַצְּדִיקִים הַמֵּתִים שִׁיעִתִּירוּ בְּעֵדִינוּ. מִשׁוּם
דְּשָׂאָר עֲמִין כַּד אֶתְאַן לְמִתְיָהוֹן - שֶׁשָּׂאָר
אוֹמוֹת הָעוֹלָם כְּשֶׁהֵם בָּאִים אֶצֶל הַמֵּתִים שְׁלֵהֶם,
אֶתְיִין בְּחַרְשִׁין, לְאַתְעָרָא עַלְיָיהוּ זִינִין
בִּישוּן - הֵם בָּאִים עִם כְּשָׁפִים, כְּדִי לְעוֹרֵר עַל
הַמֵּתִים מִיָּנִי טוֹמְאוֹת רַעוֹת וּבִכָּךְ הֵם נִשְׁאֲלִים מִן
הַמֵּתִים, וְהוּא נֹאסֵר מִשׁוּם 'דוֹדְרֵשׁ אֶל הַמֵּתִים'^ב.
מֵאִידֶךָ, וְכַד יִשְׂרָאֵל אֶתְאַן לְמִתְיָהוֹן -
וְכִאֲשֶׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאִים אֶצֶל הַמֵּתִים שְׁלֵהֶם,

מִקְרוֹת וְצִוּוִּים

למחר"ם מרוטנבורג, הובא בב"ח (י"ד סי' ריז) כתב, שהוא נראה קצת
כ'דורש אל המתים', וכל מה שמצינו בדברי חז"ל שהשתטחו על
קברות הצדיקים, היינו שהתפללו שם להקב"ה כי הוא מקום
קדושה. וכן כתב בשו"ת מהר"ם מינץ (סי' עט), וכן פסק בחיי
אדם (כלל קלח סי"ה, ובחכמת אדם כלל פ"ט סי"ו) ובקיצור שולחן ערוך
(סי' קכח סי"א). וכן הוזכר במנהגי מהר"ל (תענית אבות יח), וז"ל:
והמשתטח על קברי הצדיקים ומתפלל, אל ישים מגמתו נגד
המתים השוכבים שם, אך יבקש מאת ה' יתברך שיתן אליו
רחמים בזכות הצדיקים שוכני עפר. וכך כתב הב"ח (שם), וכן
פסקו באליה רבה (סי' תקפא סק"ט) ובמשנה ברורה (שם סק"ז).

ובשו"ת מנחת אלעזר (שם) האריך להוכיח שאין שום חשש לבקש
מן המתים שיליצו טוב בעדו לפני הקב"ה, אלא מצוה יש בזה,
וז"ל: אחרי שראיתי בספרי קטנים מהאחרונים שכתבו באהרות
ליזהר בזה שלא לשום מגמתו לבקש מהמתים להליץ בעדו, כי
הוא בכלל 'דודרש אל המתים'. ולעניות דעתי האהרה למותר, כי
אין בזה איסור, אדרבא מצוה איכא כאשר נזכיר להלן. דהנה אם
נאמר הכוונה בדברי המהר"ל, שלא ישים מגמתו בדבריו לבקש
מהמתים כלל, גם להליץ בעדו מחשש 'דודרש אל המתים', נמצא
יסתער עלינו קושיות רבות, ודבריו יהיו מופרכים מעיקרא מהרבה
מקומות בש"ס וכו'. אלא ודאי פשוט 'דודרש אל המתים' הוי

ח. בגמרא (סנהדרין סה) אמרו, כי 'דורש אל המתים' זה המרעיב
עצמו ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח טומאה. ובירושלמי
(פ"ה ה"י) אמרו, שהוא המעלה את המת בגולגלתו או בזכורו כדי
להישאל בו. וכתב הרמב"ם (ע"ז פ"א ה"א): איזהו 'דורש אל
המתים' זה המרעיב את עצמו והולך ולן בבית הקברות כדי שיבא
מת בחלום ויודיעו מה ששאל עליו, ויש אחרים שהם לובשים
מלבושים יזעיים ואומרים דברים ומקטירין קטורת יזעיה וישנים
לבדו כדי שיבא מת פלוני ויספר עמו בחלום, כללו של דבר כל
העושה כדי שיבא המת ויודיעו לוקה. [וראה עוד להלן בענין
איסור דודרש אל המתים].

ג. ביאר בתפארת החנוכי: בתפילת תענית או מתבטלים גם
כוחות הגוף, ואז מסכימים גם המתים להתפלל ומרגישים בצער
המתים, כי התפילה בלא תענית לא יתעוררו המתים אחר שהרצון
מתפילה יוכל להיות בו קטרוג, שהוא להנאת הגוף החי, אבל
בתענית מתבטל קטרוג זה עד שגם המתים מרגישים ומעוררים
רחמים, שגם להם יחסר מה שחסר להחיים.

י. ע"פ שו"ת מנחת אלעזר (ח"א סי' סח), ראה לשון להלן.
למסקנת הוזהר אין חשש לאיסור 'דודרש אל המתים' כאשר
מבקש מנשמות הצדיקים שיעתירו בעדו לפני הקב"ה, וכן מוכח
בספר חסידים (סי' תג). אך בתשובת מה"ר פלטיאל (תלמיד חבר

וְעַל דָּא תְּנִינָן, צְדִיקָא אִף עַל גַּב דְּאַתְפֹּטֵר מֵהַאי עֲלָמָא, לָא אִסְתַּלַּק
וְלָא אִתְאַבֵּיד מִבְּלָהוּ עֲלָמִין, דְּהָא בְּבִלְהוּ עֲלָמִין אִשְׁתַּכַּח יִתִּיר
מִחַיָּיו. דְּבְחַיָּיו אִשְׁתַּכַּח בְּהַאי עֲלָמָא בְּלַחְדוּדֵי, וְלִבְתַּר אִשְׁתַּכַּח
בְּתַלְת עֲלָמִין, וְזִמְוִן לְגַבְיָהּ. דְּכְתִיב (שׁי"ש א א) 'עֲלֻמוֹת אֶהְבֹּד', אֵל

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

יְתִיר מִחַיָּיו - שהרי בכל העולמות הוא נמצא
יותר מבחייו. ומפרש, **דְּבְחַיָּיו אִשְׁתַּכַּח בְּהַאי
עֲלָמָא בְּלַחְדוּדֵי** - משום שבחייו היה נמצא
בעולם הזה בלבד, **וְלִבְתַּר אִשְׁתַּכַּח בְּתַלְת
עֲלָמִין, וְזִמְוִן לְגַבְיָהּ** - ולאחר פטירתו הוא
נמצא בשלושה עולמות, והוא מזומן אליהם. כי
הנפש שורה בקבר בעולם הזה, הרוח בגן עדן
התחתון, והנשמה בגן עדן העליון^א. **דְּכְתִיב
(שׁי"ש א א) 'עֲלֻמוֹת אֶהְבֹּד', ומפרש, אֵל**

וחור רבי חזקיה לפרש מה שאמר כי לטעם הראשון
הצדיקים נקראים 'חיים' לאחר פטירתם, ויבאר בפרטות
מעלת הצדיקים לאחר פטירתם.

וְעַל דָּא תְּנִינָן - ועל זה שהתבאר לעיל
שהצדיק נקרא 'חי' בעיקר לאחר פטירתו,
שנינו כי **צְדִיקָא אִף עַל גַּב דְּאַתְפֹּטֵר
מֵהַאי עֲלָמָא, לָא אִסְתַּלַּק וְלָא אִתְאַבֵּיד
מִבְּלָהוּ עֲלָמִין** - הצדיק אף על גב שנפטרו מן
העולם הזה, לא הסתלק ולא נאבד מכל
העולמות, **דְּהָא בְּכַלְהוּ עֲלָמִין אִשְׁתַּכַּח**

מְקוּרוֹת וְצִיּוּנִים

דווקא, כיון שציון לתפלות הנזכרים, וכמו שסיים בלשונו וכיוצא
בוה והיינו שימליצו בעדו לטובה, וזה פשוט. [נראה בשו"ת מהר"ם
שיק (או"ח סי' רצ"ג) שהביא שתי הדעות ולא הכריע, וע"ע בשו"ת
מנחת יצחק (ח"ח סי' נג)].

יא. מְקוּדֵשׁ מֶלֶךְ וְקִרְנֵי אֹר. והוא על פי מה שהתבאר בוותר לעיל
(ע"א), 'עינין שם.

וראה מה שכתב לבאר בזה בספר התניא (איגרת הקודש פכ"ז): איתא
בוה"ק, דצדיקא דאתפטר אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחייו
כו'. וצריך להבין, תינח בעולמות עליונים אשתכח יתיר בעלותו
שמה, אבל בעוה"ז איך אשתכח יתיר. וי"ל ע"ד מה שקבלתי על
מאמר חז"ל דשבק חיים לכל חי, כנודע שחיי הצדיק אינם חיים
בשרים, כי אם חיים רוחניים, שהם 'אמונה' ו'יראה' ו'אהבה'. כי
באמונה כתיב (הבקוק ב ד) 'וצדיק באמונתו יחיה'. ויביראה כתיב
(משלי ט כט) 'יראת ה' לחיים'. ובאהבה כתיב (שם טא כא) 'ירוך
צדקה וחסד יוציא חיים', וחסד הוא אהבה. ושלשה מדות אלו הם
בכל עולם ועולם עד רום המעלות, הכל לפי ערך בחי' מעלות
העולמות זה על זה בדרך עילה ועלול כנודע. והנה, בהיות הצדיק
חי על פני האדמה, היו שלשה מדות אלו בתוך כלי ולבוש שלהם
בבחי' מקום גשמי, שהיא בחי' נפש הקשורה בגופו, וכל תלמידיו
אינם מקבלים רק הארת מדות אלו וזיון המאיר חוץ לכלי זה ע"י
דבוריו ומחשבותיו הקדושים, ולכן ארו"ל (ע"ז ה) שאין אדם עומד
על דעת רבו וכו'. אבל לאחר פטירתו, לפי שמתפרדים בחי' הנפש
שנשארה בקבר מבחי' הרוח שבג"ע שהן שלש מדות הללו, לפיכך
יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק מבחי' ורוח שבג"ע, הואיל ואינה
בתוך כלי, ולא בבחי' מקום גשמי, נודע מארו"ל על יעקב אבינו
ע"ה שנכנס עמו ג"ע. וכ"כ בספר עשרה מאמרות שאויר ג"ע
מתפשט סביב כל אדם, ונרשמים באויר זה כל מחשבותיו ודבוריו

רק המרעבי עצמו ולן בבית הקברות כדי שתשרה עליו רוח
הטומאה דייקא, כדאמרין בסנהדרין (דף סה:), ופסקינן כן בשולחן
ערוך (ו"ד סימן קעט סעיף ג), ולא באופן אחר. ולשון הוזהר
שהבאתי מתאים לדברי הגמרא ופוסקים הנזכרים, רק מפורש יתיר
ד'ודורש אל המתים' היו רק בחרשין וכשפים כדי לאתערא עליה
זנין בישין כח הטומאה ר"ל, אבל ישראל כד איתאן למיתיהון וכו'
נזכר וכו'. וגם במהר"ל לא כתב כלל מחש' ד'ודורש אל המתים',
משום דבאמת זה אינו בכלל ד'ודורש' על פי הדין. ומה שכתב
במהר"ל שלא ישם מגמתו נגד המתים, הלא זה גם כן סותר
לדברי חז"ל בש"ס בכמה מקומות שהבאתי (תענית ג:), ששמו
פניהם נגד המת ואמר אבא אבא וכו', וכן בַּבְּלָב שאמר אבות
העולם בקשו עלי רחמים, שזמנו נצמח מקור מהתורה וגמי יסוד
ההשתחוות על קברי הצדיקים, וכיוצא בלשונות שהבאתי. אלא
ודאי כוונת המהר"ל דלא ישום מגמתו שהמת ישיענו באיזה כח,
דזהו בודאי עון פלילי, וכשמבקש מהמת שימליץ טוב בעדו לה'
יתברך בשמי מעלה, בודאי גם המהר"ל מודה דאין חשש בעל
כרחו, דאם לא כן יוקשה עליו מכל הש"ס הנזכרים, וזהו כוונתו
'שלא ישום מגמתו נגד המתים' בעצמם, אבל להמליץ בעדו אין
חשש כנזכר וכו'. אך מה שכתב הב"ח שם בלשונו דרק להתפלל
לפניו יתברך על כל צרה שלא תבא בזכות אבותיו וכו', משמע
לכאורה גם כן כוונתו כמו שכתבו האחרונים בשם המהר"ל
דלבקש מהמת להמליץ בעדו אסור, רק לבקש לה' בזכותו. אמנם
כיון שהוכחנו מהש"ס דעל כרחק גם במהר"ל אין הכוונה כן וכו',
וגם כיון שהביא הב"ח על זה וקיים התפילות שנדפסו במענה
לשון, והלא התפילות האלו הם בלשון שמבקשים לחלק הנפש
השורה על הקבר, להתפלל ולהמליץ בעדו שהצדיקים מכחם
ישחרו בעדו לה' וכו', על כן בעל כרחק גם כוונת הב"ח לאו

תִּקְרִי 'עֲלֻמוֹת', אֶלָּא 'עֲלֻמוֹת'. וּבָאָה חוּלְקָהוֹן.

תֵּאנָא, כְּתִיב (שמואל א' כה כט) 'וְהִיְתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי צְרוּרָה בְּצָרוֹר
הַחַיִּים'. 'וְהִיְתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי', 'נִשְׁמַת אֲדוֹנִי' מִבְּעֵי לִיָּה.
אֶלָּא בְּמָה דְאִמְרוּן, דְּזָכָא חוּלְקָהוֹן דְּצַדִּיקָיָא דְכֻלָּא אֲתִקְשֵׁר דָּא
בְּדָא, נֶפֶשׁ בְּרוּחַ, וְרוּחַ בְּנִשְׁמָה, וְנִשְׁמָה בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.
אֲשֶׁתִּכַּח דְּנֶפֶשׁ צְרוּרָה בְּצָרוֹר הַחַיִּים.

הַפְתָּר וְהַכְּבוֹד

הטעם שכתוב 'והיתה נפש אדוני' הוא כְּמָה
דְּאִמְרוּן, דְּזָכָא חוּלְקָהוֹן דְּצַדִּיקָיָא דְכֻלָּא
אֲתִקְשֵׁר דָּא בְּדָא - כמו שאמרנו שאשרי
חלקם של הצדיקים שכל בחינות נפש רוח
ונשמה שלהם מתקשרים זה בזה. ומפרש, נֶפֶשׁ
השורה בקבר מתקשרת בְּרוּחַ הנמצאת בגן עדן
של מטה, וְרוּחַ שהנפש קשורה בה מתקשרת
בְּנִשְׁמָה המתעדת בגן עדן של מעלה, וְנִשְׁמָה
הקשורה עם נפש ורוח עולה ומתקשרת עם
מלכות דאצילות, ובכך מתעדת בְּקוּדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא - עם הקדוש ברוך הוא שהוא
באצילות. אֲשֶׁתִּכַּח - נמצא, דְּנֶפֶשׁ צְרוּרָה
בְּצָרוֹר הַחַיִּים, שגם הנפש צרורה במלכות על
ידי התקשרות עם הנשמה.¹

תִּקְרִי 'עֲלֻמוֹת', אֶלָּא 'עֲלֻמוֹת', כי לאחר
פטירתו נמצא בשלושה עולמות.² ומסיים,
זָכָא חוּלְקָהוֹן - אשרי חלקם של הצדיקים.

לאחר שהתבאר כי הצדיק שורה בשלושה עולמות על ידי
נפש רוח ונשמה, יבאר כי לפעמים עולה הנפש עד הנשמה.

תֵּאנָא - שנו, כְּתִיב (שמואל א' כה כט) 'וְהִיְתָה
נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי צְרוּרָה בְּצָרוֹר הַחַיִּים
אֶת יְהוָה אֱלֹהֵיךָ', והיינו כי הנשמות עולות
להיות צרורות עם המלכות דאצילות הנקראת
'צרוֹר הַחַיִּים', כי אצלה צרוּרים כל החיים
הנשפעים מן הספירות העליונות.³ ומקשה, למה
נאמר 'וְהִיְתָה נֶפֶשׁ אֲדוֹנִי', והרי הנשמה היא
זאת העולה למלכות, ואם כן 'נִשְׁמַת אֲדוֹנִי'
מִבְּעֵי לִיָּה - היה צריך לכתוב. ומשיב, אֶלָּא

מקורות וציטוטים

דומה וכו', ולא עוד אלא שנוחל שני עולמות אחד העולם הזה
ואחד העולם הבא שנאמר 'עלמות', קרי ביה 'עולמות'.

י. ראה מה שכתב הרמ"ק (פרדס רמונים שכ"ג פ"ח): עיקר יחוד
השכינה אינה כי אם עם בעלה תפארת, והווי עיטור שלה האמיתי.
ובהיותה מתייחדת עמו או נקראת 'צרוֹר הַחַיִּים', והטעם, כי הכל
מתייחד עמו. אמנם, עיקר כוונתה אינו גאלא להתייחד עם
התפארת, ומעצמם מתייחדים שאר האצילות עמה. ומפני כך
נקראת 'צרוֹר הַחַיִּים', כי היא צרוֹר וקִיבוץ לכל החיות העליונות
דהיינו כל האצילות.

יד. ע"פ מקדש מלך והארז"ל (בשער מאמרי רשב"י בראשית יב ע"ד).
ו"ל הארז"ל: 'צרוֹר הַחַיִּים' הנוכח בוהר בפ' אחרי מות (ע"י ע"ב)
דאתצירי נפש ברוח ורוח בנשמה ונשמה בנפש דאצילות ונפש
דאצילות ברוח דאצילות ורוח דאצילות בנשמה דאצילות, ועל
ידיהם תקבל הנפש שפע ואור גדול (דף ח"י ע"א) ואח"כ תרד
הנפש אצלה אצל המלבוש הזה ותחלק לה שכר גדול ושפע אור
גדול בשביל שכר טירחה. יעוין שם.

וכן הוא בוהר תרומה (ח"ב קמב), וז"ל: וְכַד הָיָה רִיחַ סַלְקָא

הטובים בתורה ועבודת ה', (וכן להיפך ח"ו נרשמים באויר
המתפשט מגיהנם סביב כל אדם). הלכך נקל מאד לתלמידיו לקבל
חלקם מבחי' רוח רבם העצמית שהם אמנות ויראתו ואהבתו
אשר עבד בהם את ה', ולא זיוום בלבד המאיר חוץ לכלי, לפי
שבחי' רוחו העצמית מתעלה בעילוי אחר עילוי להכלל בבחי'
נשמתו שבג"ע העליון שבעולמות העליונים. ונודע שכל דבר
שבקדושה אינו נעקר לגמרי ככל וכל מוקומו ומדרגתו הראשונה
גם לאחר שנתעלה למעלה למעלה, ובחי' זו הראשונה שנשארה
למטה בגן עדן התחתון במקומו ומדרגתו הראשונה, היא
המתפשטת בתלמידיו כל אחד כפי בחי' התקשרותו וקרבנותו אליו
בחיו ובמותו באהבה רבה, כי המשכת כל רוחניות אינה אלא ע"י
אהבה רבה כמ"ש בוה"ק דרוח דרעותא דלכא אמשיך רוח
מלעילא (ע"י להלן קרח קטו). רק אם 'כוֹן לקראת אלהי בהכנה
רבה ויגיעה עצומה לקבל שלש מדות הללו כדרך שהורה רבו
וכמאורז"ל (מגילה ו:)' יגיעת ומצאת תאמיני'.

יב. ראה מה שאמרנו בגמרא (ע"י לה:): דרש רב נתמן בריה דרב
חסדא, מאי דכתיב (ש"ה ש"א ג) 'לריח שמניך טובים' למה ת"ח